

SADRŽAJNA OBRADA GRAĐE U KNJIŽNICI ETNOGRAFSKOG MUZEJA

Irena Kolbas
Etnografski muzej
Zagreb

Muzejske knjižnice kao specijalne knjižnice zahtijevaju određene posebnosti u sadržajnoj obradi građe. Ali prije nego razmotrimo sadržaj bibliotečnih jedinica u muzejskoj knjižnici, valja pobrojiti koja se to građa može naći u njoj jer i to je element koji određuje sadržajnu obradu. Osim klasičnog dokumenta – knjige, većina muzejskih knjižnica raspolaže određenim brojem periodičkih publikacija, kataloga izložaba, zbirkom rukopisa, hemerotekom, kalendarima, plakatima i drugim ilustrativnim materijalom te neknjižnom gradom poput CD ROM-ova, audio i video kasete i drugog. Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu osim monografija, koje predstavljaju veći dio fonda, posjeduje veći broj periodičnih publikacija, poveću zbirku kataloga izložaba, zbirku rara, zbirku priručnika i rječnika, zbirku razglednica, zbirku kalendara i hemeroteku. Od neknjižne građe u njoj su pohranjeni CD ROM-ovi.¹

Kod sadržajne obrade u muzejskoj knjižnici mora se imati u vidu struktura fonda knjižnice i potrebe korisnika.²

Većina fonda knjižnice Etnografskog muzeja sadržajno obuhvaća područje etnografije kao osnovne struke muzeja, ali su zastupljene i druge discipline: folkloristika, muzeologija, kulturna povijest, povijest, arheologija, povijest umjetnosti, sociologija, fizička antropologija, filologija, obrti i druge discipline u manjoj mjeri. U posljednje se vrijeme u skladu sa sve većom interdisciplinarnošću prikuplja i odgovarajuća građa. Korisnici knjižnice Etnografskog muzeja su kustosi ovog muzeja, studenti i profesori etnologije i srodnih disciplina te znanstvenici odgovarajućih područja.

Koji su zahtjevi korisnika? Najjednostavnije je kad korisnik ima određenu referencu. Tad je pretraživanje i posudba građe najjednostavnija. Ali često nije tako. Korisnici uglavnom traže građu prema određenim temama i sadržajima dokumenata. Tada se pokazuje potreba za više oblika sadržajne obrade dokumenata. U knjižnici se građa klasificira prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK) i predmetizira prema ključnim riječima.³

UDK je najviše korišten numerički sustav na svijetu i u budućnosti će se i preko njega moći pretraživati baza podataka knjižnice i iz drugih krajeva svijeta.⁴

Brojne UDK skupine imaju dobro i primjereno razrađene brojeve. To se prvenstveno odnosi na prirodne i primijenjene

znanosti. Zbog te razuđenosti brojevi često obuhvaćaju deset, petnaest pa i više oznaka i kao takvi postaju slabo pretraživi.⁵ Društvene i humanističke znanosti često nemaju tako dosljedne i detaljne podjele. Jedna od neprimjereno razrađenih skupina je 39 etnologija. Paradoksalno je da se ta loše razrađena UDK skupina upravo zbog te loše razrađenosti dobro koristi u specijalnoj etnografskoj knjižnici. O čemu se radi?

Za skupinu 39 su, zbog loše potpodjele, napravljena načelna rješenja UDK brojeva.⁶ Načelna se rješenja temelje na kombinaciji skupine 39 s odgovarajućim brojevima drugih skupina, pa tako ona obuhvaćaju npr.:

39:389 Pučke mjere
39:61 Etnomedicina
39:69 Narodni obrti
39:7 Narodna (likovna) umjetnost
39:72 Narodno graditeljstvo
39:746 Narodno rukotvorstvo
398:82/89 Narodna književnost.

Takva klasifikacija je jednostavna jer omogućuje jednostavnu i primjerenu sadržajnu obradu i lako je pretraživa u bazi podataka jer ne obuhvaća prevelik broj numeričkih jedinica.

Osim numeričke klasifikacije u svakoj je knjižnici potrebno i predmetno označavanje. Od ponuđenih osam vrsta predmetnica u Crolistu, knjižnica Etnografskog muzeja upotrebljava slobodno oblikovane predmetnice ili ključne riječi.

Ključne riječi bibliotekari često ne prihvaćaju jer one nisu strukturirani i kontrolirani sustav. Međutim, sa svojim iskustvom u sadržajnoj obradi, mislim da su ključne riječi vrlo dobro primjenjive u specijalnim knjižnicama kao što je knjižnica Etnografskog muzeja. Zašto?

Prethodno sam spomenula da korisnici najčešće dolaze sa zahtjevima o određenom predmetu. Ključnim se riječima mogu iz teksta lako "izvući" svi relevantni pojmovi za određeni dokument i korisnici mogu uz minimalne upute sami pretraživati po bazi podataka. U nekoj skoroj budućnosti očekuje se terminalna dostupnost baze podataka korisnicima knjižnice koji će moći samostalno i slobodno pretraživati što god im je potrebno iz postojeće obrađene literature knjižnice. S obzirom da knjižnica Muzeja nije velika, nema opasnosti prevelike količine informacija za određeni zahtjev pri pretraživanju baze podataka.

Kod izrade strukturiranih predmetnih sustava velik je problem neriješena terminologija i sinonimija.⁷ Upotrebom ključnih riječi rješavaju se problemi sinonimije i terminologije uopće tako što su nanizani svi relevantni pojmovi za koje se očekuje da bi mogli biti pretraživani. U etnografskoj literaturi je osobito velik problem terminologija. Radi se o brojnim dijalektalnim

nazivima predmeta za koje je često teško naći odgovarajući zajednički prihvaćen stručni termin. Označavanjem ključnim riječima moguće je navesti sve relevantne termine, bez obzira na njihovu razinu i prihvaćenost ili neprihvaćenost termina tako da su oni dostupni korisnicima. Takvim označavanjem osim sadržaja moguće je i označiti teme pojedinih dokumenata kao jedan od čestih zahtjeva za pretraživanje. Uz to, ključnim riječima se mogu označavati i neki formalni oblici publikacije (kao i s UDK označavanjem), što je vrlo važno za knjižnicu poput etnografske. Označuju se tako: katalozi izložaba, zbornici, kongresi, časopisi, rječnici i drugo. Označavanje formalnih obilježja dokumenta pokazalo se potrebnim prvenstveno na temelju zahtjeva korisnika.

Ključne riječi se nižu od pojedinačnih pojmova⁸ prema opcima, slijede ih zemljopisni nazivi te vremenske odrednice i naposljetku formalne odrednice. S obzirom na to da se ne izrađuju druge predmetnice osim ključnih riječi, kao ključne riječi unose se i vlastita imena, imena korporativnih tijela, obiteljska imena i sve teme koje mogu biti predmet bibliografske jedinice. Pri nizanju ključnih riječi nastoji se održati smisljena veza među njima. Primjerice, želi li se pobrojiti razdoblja u povijesti umjetnosti, nizat će se vremenskim slijedom.

U publikacijama koje obuhvaćaju razne discipline, poput časopisa i zbornika, veći broj ključnih riječi daje se tekstovima čiji je sadržaj relevantan za etnografska i srodna pretraživanja. Kombiniranje UDK i ključnih riječi u sadržajnom označavanju nije neuobičajeno. To je način koji se često susreće kod sadržajnog označavanja u časopisima, jer omogućuje i numeričko i jednostavno slovočno označavanje članaka.

Navela bih za kraj nekoliko primjera kako se sadržajno i predmetno označavanje radi u knjižnici Etnografskog muzeja:⁹

39:616.89

DEVEREUX, Georges

Ogledi iz opće etnopsihijatrije /

George Deveraux. – Zagreb : Naprijed,

1992. – 415 str.; 23 cm

Ključne riječi: neuroze, kanibalizam, psihoanaliza, etnopsihijatrija

39:728>(497.5)(082)

728.6.025(497.5)(082)

OBNOVA i očuvanje hrvatske pučke

graditeljske baštine: zbornik sažetaka /

urednica Ksenija Marković. – Zagreb :

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

1997. – 110 str.; 24 cm

Ključne riječi: tradicijsko graditeljstvo, narodna baština, Hrvatska, kongres, zbornik sažetaka

398:555.1>(497.5)

SIJERKOVIĆ, Milan

Pučko vremenoslavlje / Milan

Sijerković. – Zagreb : Otvoreno sveučilište,

1996. – 205 str.; ilustr.; 24 cm

Ključne riječi: pučko vremenoslavlje, narodna meteorologija, Hrvatska.

Literatura:

Filaković, Ljerka (1985). UDK: Shema za stručni katalog u narodnim knjižnicama. Zagreb, Knjižnice grada Zagreba.

Kolbas, Irena. UDK – opis, propis i problemi. U: Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture (zbornik radova).

Univerzalna decimalna klasifikacija (1982). Ljubljana, Centralna tehniška knjižnica.

Vsebinska obdelava v vzajemnem katalogu (1997). Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica.

Willer, Mirna (1989). Priručnik za UNIMARC. Zagreb, Nacionalna i sveučilišna biblioteka.

Bilješke:

1. Ostala grada, uglavnom netiskana (primjerice, rukopisi), pohranjena je u dokumentaciji Muzeja.
2. Što, uostalom, vrijedi za sve knjižnice, a ne samo specijalne poput muzejskih.
3. Grada knjižnice obrađuje se u Crolistu.
4. UDK je sustav često korišten i na Internetu. Jedna od osnovnih prednosti UDK-a, kao i uostalom većine numeričkih sustava, jest nepostojanje jezičnih barijera za pretraživanje.
5. Radi se o srednjem izdanju UDK-a.
6. Načelna se rješenja temelje na rješenjima razrađenim u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Odjelu za sadržajnu obradu.
7. Poseban su problem pri izradi strukturiranih sustava građenje hijerarjskih struktura u brojnim humanističkim i društvenim znanostima.
8. Pojmovi se nižu i u sinonimnim oblicima.
9. Kataloški opis u tekstu nije identičan kataloškom listiću jer na listiću nisu istaknute ključne riječi, one se nalaze samo u bazi podataka. Osim toga, tekst opisa je skraćen.

Summary:

The thematic treatment of the holdings of the Library at the Ethnographic Museum

The Library of the Ethnographic Museum holds not only monograph publications but also a large number of periodicals, a large collection of catalogues, a collection of rare publications, a collection of reference-books and dictionaries, a collection of postcards, calendars, newspaper and periodical clippings. Non-library holdings include CD ROM disks.

With respect to the thematic treatment we need to keep in mind the structure of the library holdings and the needs of users. Most of the

library holdings thematically cover the field of ethnography, but other disciplines are also represented.

The users are mainly curators of the Ethnographic Museum, students, professors of ethnology and related disciplines.

The users for the most part seek materials according to subjects and this gives rise to the need for higher forms of the thematic treatment of documents.

In the library the material is classified according to the Universal Decimal Classification (UDC). Apart from the numerical classification, we also need a thematic designation through the use of freely formulated indices that can be put to good use in specialised libraries like the Library of the Ethnographic Museum. The only problem lies in the fact that in ethnography there is a large number of dialectal terms for objects for which it is hard to find a commonly adopted technical term. The combination of the UDC and keywords in the thematic designation is not unusual since it enables both the numerical and simple designation of texts using letters, thus simplifying search for particular subjects.

NABAVNA POLITIKA I UREĐENJE FONDA PEDAGOŠKE KNJIŽNICE DAVORINA TRSTENJAKA

Štefka Batinić

Hrvatski školski muzej

Zagreb

■ Pedagoška knjižnica Davorina Trstenjaka tek je od 1986. godine službeno u vlasništvu Hrvatskogaškolskog muzeja, iako je od samog osnutka Muzeja (1901.) u njegovu sastavu. Knjižnica i Muzej nerazdvojna su cjelina. I jedno i drugo plod su požrtvornosti i svijesti hrvatskog učiteljstva okupljenog od 1871. u Hrvatskom pedagoško-književnom zboru (HPKZ), strukovnoj organizaciji čiji će rad na području pedagogije, školstva i dječje književnosti obilježiti drugu polovicu 19. i prvu polovicu 20. stoljeća. Zbor je odmah po osnutku počeo skupljati knjige za svoju knjižnicu, a prvi pravilnik odnosno "Ustanove za upravljanje knjižnicom" donosi 31. prosinca 1877. godine. Otvaranjem Hrvatskog školskog muzeja 1901. godine, "odmah se je uvidjelo, da k muzeju pripada i knjižnica, pak je upravni odbor odredio, da se knjižnica "Hrv. pedagoško-književnoga zbora" iz svoje dosadašnje sobe prenese u školski muzej i da uopće bude sastavni dio tog muzeja".¹ Muzej će 1953. godine prijeći pod gradsku upravu, a knjižnica ostaje pod upravom Zbora do 1967. godine, kada brigu o njoj preuzima Muzej, no tek će 1986. godine on postati njezinim stvarnim vlasnikom. U prilikama kroničnog nedostatka potrebnih uvjeta za funkcioniranje knjižnice (novac, prostorije, stručno osoblje) teško je govoriti o dosljednoj i sustavnoj nabavnoj politici, posebice u pojedinim razdobljima. U knjižnici su, doduše, od samog početka radili ugledni članovi HPKZ-a, u nekoliko su navrata pri sređivanju fonda konzultirani stručnjaci Sveučilišne knjižnice, ali se svaka financijska kriza najprije odražavala na rad knjižnice. Hrvatski školski muzej ju je 1986. godine također morao zatvoriti da bi je u svibnju 1995. godine, preuređenu i proširenu, ponovno otvorio za javnost. Građa se koristi samo u čitaonici a elementarno sređivanje fonda (popis, otpis, revizija) je pri kraju.

Izgradnja i uređenje knjižničkog fonda

Unatoč vrlo malim novčanim sredstvima koje je Zbor mogao izdvajati za nabavu knjiga, knjižnični se fond od godine do godine obogaćivao vrijednim naslovima. Sretna je okolnost bila što je HPKZ kao vrijedan izdavač pedagoške i dječje literature mogao uspostaviti i održavati razmjenu publikacija s drugim